

Підручник «Мистецтво» для 4 класу

Авторки: Ірина Стеценко, Світлана Садовенко

Сайт підтримки підручників svitdovkola.org

Всі підручники поєднані за змістом

Кожний підручник дає змогу побачити інтегровану тему в новому ракурсі

§16. Усі ми робимо відкриття

- Розкажіть, які відкриття пощастило зробити в житті кожному / кожній з вас. Згадайте свої вимоти в ці моменти. Як ставилися до вашої пошукової діяльності рідні?
- Прочитай, що потрібно для того, щоб здійснити відкриття.

спостерігати замислюватися експериментувати шукати інформацію цікавитися бути уважними досліджувати

- Вибери з хмари слів кілька рис і дій, притаманних тобі, і продовж речення.
Я можу бути винахідником / винахідницею, оскільки...
- Книшечка слів
- Відкрив для себе різні значення одного слова.
- Обери правильні варіанти обраних висловів. У якому випадку ти можеш ужити кожен із них?
Кіньок, Коник
- Обери правильні варіанти обраних висловів. У якому випадку ти можеш ужити кожен із них?
Осідлати / засмугити / нагодувати свого коника – говорити на улюблену тему.
Викнути / поклякати / продати коника – зробити щось несподіване, можливо, бешкетне.

§17. Я пишу статтю

- Чи читаєте ви та ваші рідні паперові газети й журнали? Чи шукаєте новини й інформацію про те, що вас цікавить, в інтернеті? Якою способом віддаєте перевагу? Чому?
- Прочитай дві статті, які написав Остап про одне відкриття. Згадайся, яка з них призначена для шкільної газети, а яка – для дитячого журналу. Добери до кожної заголовок. Чи можуть вони бути однаковими?

Мене звали Остап. Я живу на Полтавщині, у селі Білзеськ. Біля нашого села археологи шороку проводять розкопки, бо тут раніше жили скіфи. Цього року знайшли ось такий перстень.

У археологів на Перещепині нова знахідка! Це – античний перстень. На ньому зображений Ахіл. Він керує колісницею з парю коней.

- Створи свою газету чи журнал про відкриття.
  - Домовтеся, про що ви писатимете: про певну галузь науки, окремий період часу чи якусь країну.
  - Поміркуйте, хто читатиме ваше видання: дорослі, старшокласники і старшокласниці, ваші однолітки чи малюки. Як це вплине на спосіб подання інформації?
  - Об'єднайтеся в пари й напишіть статті, намалюйте до них ілюстрації.
  - Об'єднайте все у спільний проект і презентуйте його.

Чи можуть відкриття нашкодити здоров'ю?

- Після читання пригоди діти обговорювали, як слід поводитися із побутовими хімічними речовинами. Діа-на сказала, що вони можуть бути небезпечними для здоров'я. Чи погоджуєшся ти з її думкою? Чому?

Засоби побутової хімії використовують для догляду за одягом, приміщеннями, автомобілями, миття посуду тощо.
- На пакуваннях засобів побутової хімії зображені символи, які попереджують про можливу небезпеку. Прочитай, що вони означають.
  - Поздраник.** Слід не допускати потрапляння цієї речовини в очі, ретельно мити руки після роботи з нею, працювати тільки в добре провітрюваних приміщеннях.
  - Шкідливий.** Засіб містить шкідливі чи токсичні речовини. Такий символ можна побачити на пакуваннях із розчинниками, лаками та фарбами.
  - Ідлий.** Може викликати серйозні опіки й ураження шкіри. Часто цю позначку ставлять на етикетках засобів для очищення каналізаційних труб.
  - Небезпечний для довкілля.** Містить речовини, що створюють загрозу для природи.
- З дозволу дорослих і за їхньої участі ознайомся з інформацією на пакуваннях засобів побутової хімії, що повідомляють виробників? Розкажи.

3. Змодельуйте поведінку дітей у кожній із ситуацій.

Поліна та її братик Івані куховарили. Хлопчик відкрив пляшечку з алубучним олієм і надівся. Поліна побачила, що він почав задихатися.

Юлія вирішила помити раковину і випадково крапнула на руку розчином для чищення. Шкіра почервоніла і пече.

Під час прибирання Степан ненароком зачепив коробку, і її вміст – невідомий порошок – потрапив хлопчику в очі.

Правила поводження із засобами побутової хімії

- Зберігай засіб окремо від харчових продуктів.
- Під час використання надягни рукавички, окуляри. Після – ретельно мий руки.
- Бережи аерозолі від вогню.
- Не пий і не кудьуй нічого з пляшок та банок, уміст яких тобі не відомий.

На кінчиках пальців

У повітрі кружляють осінні листочки, пухляки бачиново літо – такі легкі, невагом. От би й люди могли так! Хоча... усе можливо!

Мить, ти прекрасна!

Сучасна польська художниця Моніка Лужак майстерно зображує рух. Здається, персонажі її картин от-от оживуть, зістрибнуть із полотен і закружляють у танці.

Розглянь її картину "Балерина".

Кожна деталь перерос рух – зраціно піло, ніжки зовсім, складки тіла (балетної сукні) тощо.

Щоб пікреслити легкість рухів балерини, художниця не промалює поринок та стій.

Витинарка-балеринка

Прикрасте клас силуетами балерин, що кружляють від подиуму вітерця.

- На білому картоні намалюй силует балерини (можна скористатися шаблоном). Виріж його по контуру.
- Виріж витинарку. Можна зробити двошарову силуетку – з витинанкою різних кольорів.
- По центру витинанки вийми отвір, а саме з нього випускай вітерця.
- Протягни нитку, щоб можна було десь почепити поробику.

Тема 1. Подорожуємо і відкриваємо світ

Витанчені рухи в балеті – це копійка праця кожного артиста й кожної артистки. А ще є маленький секрет, завдяки якому такий танець такий легкий, наче повітряний.

Шопеніана

Подивись фрагмент балету "Шопеніана" (хореографія Михайла Фокіна, музика Фрідріха Шопена).

- Коли танцює соліст, коли дует, а коли ви бачимо загальний танець?
- Хореограф використав класичну чи народну хореографію? Доведи.
- Який танець виконується – польське, вальс чи полька? Поясни.
- Порівняй зображення балерини на картині і танцівниці на фото.

"Шопеніана" у виконанні Державного балету Грузії. Фото Діана Девданта

Загальний танець виконують артисти й артистки кордебалету. Він подібний до оркестру чи хору – соліст/солістка веде танець, а кордебалет аккомпанює йому, підкреслює його рухи.

Спільний танець

Поставте разом танець під музику "Вальс №10 сі-мінор" Фрідріха Шопена – виберіть хореограф, розподіліть інші обов'язки. Намагайтеся дібрати рухи відповідно до музики.

Інформація навколо мене

Інформація, яка має велику цінність у конкретний момент часу. Наприклад, термінове повідомлення. Про таку інформацію кажуть, що вона на вагу золота.

Уяви, що інформація, якою ти користуєшся впродовж дня, зна, як ти почуватимешся? Без якої інформації ти обійдешся, а скнення якої може створити проблеми? Наведи приклади.

Важко роздиривши етикетку на банці з фарбою. На яку інформацію слід звернути увагу перед її використанням? Чому вона необхідна?

Емаль алкідна
на деревні та металу для зовнішніх та внутрішніх робіт
термін придатності: вересень 2026

Працюємо з комп'ютером
Створюємо пам'ятку

Пригадай правила поводження в комп'ютерному класі. Придай символи для їх позначення. Пригадай, як у текстовому редакторі вставити в текст зображення. Створи в класі набір пам'яток. Символи намалюйте на папері (А) або в графічному редакторі (Б) і вставте у текстовий документ. Роздрукуйте пам'ятку і не забувайте виконувати правила!

Не їж за комп'ютером!

Інформаційні процеси

Усі ми щодня працюємо з інформацією – беремо участь в інформаційних процесах, тобто отримуємо, зберігаємо, обробляємо, передаємо інформацію.

У яких інформаційних процесах беруть участь люди на малюнку? Якими джерелами інформації вони користуються? Побудуй інформаційні процеси в ланцюжок-історію.

За бажання ісценаруйте що або подібною історію в класі. А потім назвіть усі інформаційні процеси, які відбувалися.

Що вивчає інформатика

Інформатика – основне поняття інформатики – науки, що вивчає способи здійснення інформаційних процесів із використанням комп'ютерних технологій.

Інформатика – дуже молода наука. Вона народилася в середині минулого століття. На різних континентах її назвали по-різному. В Європі кажуть "інформатика", а в Америці – "комп'ютерна наука" (Computer Science).

Окремі матеріали для уроків музики та малювання, об'єднані спільною темою

Ліс у променях сонця

svitdovkola.org/art4/1

Чи може звичайний ліс стати казковим і таємничим? Для цього не потрібна магія – досить сонячних промінців і правильного кута зору!

Розкажіть одне одному про свою дорогу до школи. Що незвичайного ви побачили сьогодні?

Чарівний ліс

Розглянь твір "Ліс" сучасного литовського митця.

Промінь світла ніби пронизує ліс, змінюючи кольори навколишніх предметів.

Світло художник малює одразу на кількох планах картини. Завдяки цьому зображення стає глибоким, багатозаровим.

- Знайди промінець на передньому плані та світло вдалечині.
- Уяви, що ти проводиш екскурсію в галереї, і розкажи про картину. Не забудь назвати жанр живопису.

Тема 1. Подорожуємо і відкриваємо світ

Музика лісу

Послухай, як змалював таємничий ліс сучасний американський композитор **Джеймс Ньютон Говард** у творі "Дорога з гравію".

- Який ліс постає у твоїй уяві, коли звучала ця музика? Такий, як на картині, чи інакший? Опиши.
- Чи є там сонячний промінець? Який музичний інструмент його зображує? Який інструмент обрав би / обрала б для цього ти?

Ловлю мить

Пригадай свої прогулянки в лісі – тиша, лише шелестять листочки на деревах, співають пташки, ледь чутно твої кроки стежинкою. Поглянь, як промінці пробивають собі шлях крізь густе листя.

Приготуйся творити. Заплющ очі, уяви куточок лісу, який малюватимеш.

Як намалювати с

З того боку, звідки падає світло, предмети мають бути світліші, з іншого – темніші.

Спробуй сфотографувати сонячні промінці веселку, сонячного зайчика тощо. Чи легко це зробити? Як треба стати, щоб уловити? Поекспериментуй. Яка з відзнятих світлин найвдаліша? Чому ти так вважаєш?

У світлі місяця

svitdovkola.org/art4/2

Усі ми сприймаємо світ по-своєму: помічаємо те, на що інші не звертають уваги, описуємо інакшими словами, звуками, барвами. Ми і схожі, і різні водночас.

Вибери один предмет у класній кімнаті. За 1 хвилину напиши на аркушах якомога більше слів, які описують його. По черзі читай по одному слову, закреслюйте вже названі. Порівняйте описи.

Один ритм – різні інструменти

Виконай записаний ритм на двох різних музичних інструментах: на трикутнику, барабані, ксилофоні, маракасах тощо.

Можете заграти оркестром – одночасно відстукувати ритм на різних інструментах. Які інструменти краще поєднуються? Слухайте одне одного, і все вдасться!

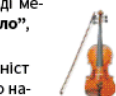
Ніч яка місячна...

Пригадай літній вечір біля моря чи річки, коли на воді мерехтять відблиски місяця. Послухай п'єсу "Місячне світло", виконану на різних музичних інструментах.

Цей твір написав французький композитор-імпресіоніст **Клод Дебюссі** у 1890 р. На творчість композитора часто надихали картини природи та роботи художників-імпресіоністів. Тому його твори дуже образні.

- Як композитор зобразив місячне світло?
- Розкажи про музику, вживаючи слова з хмар на форзаці.
- Коли тобі хочеться слухати таку музику?
- Опиши або намалюй те, що уявляєш, коли звучить ця музика.

Скрипка

Рояль

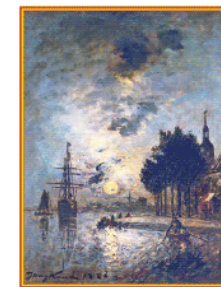
Тема 1. Подорожуємо і відкриваємо світ

Місяць-художник

Подивись, як зобразив місячну доріжку нідерландський художник **Йоган Бартолд Йонгкінд** на картині "Порт Грутфууд у місячному світлі" у 1886 р.

- Де на картині лінія горизонту?
- Майстер використовує напролюд мало кольорів, але місячна доріжка, мов справжня. Як вдалося досягти такого ефекту?

Ця картина, як і музика К. Дебюссі, є зразком імпресіонізму. Митці-імпресіоністи прагнули відобразити світ у його рухливості й мінливості, "схопити" мить і передати свої враження від неї.

Забарвлення звучання

Ти помітив/помітила, що п'єса, виконана на різних музичних інструментах, звучить по-різному? Кожний музичний інструмент має свій **тембр** – неповторне забарвлення звучання. Тембр – одна з основних характеристик звуку поряд з висотою, гучністю, тривалістю. Свій тембр має і голос кожної людини.

Потренуйся розпізнавати голоси одне одного. Домовтеся, як всі промовлятимуть. Обери того, хто відгадуватиме із заплушаними очима, решта нехай говорять – як зазвичай, пошепки, голосно тощо.

- Коли розпізнавати було найлегше? Найскладніше?
- Чиї голоси було складно розпізнати?
- Коли в повсякденному житті ми впізнаємо людину за голосом?

Вивчи пісню "Вересниться вересень" ("Пісенник", с. 118).

Тема уроку та основна діяльність

Бібліотека медіа-матеріалів та навчально-методичне забезпечення на сайті svitdovkola.org

Яскраві тропіки

svitdovkola.org/art4/10

Перенесімося в інший куточок Землі — до Латинської Америки. Там здавна живуть індіанці та індіанки — горді, сильні духом, сміливі і нескорені. Вони вважають свободу і незалежність найбільшими цінностями. Завітаймо до народу куна!

Дізнайтеся і розкажіть одне одному якомога більше про природу Центральної та Південної Америки, культуру і звичаї корінних народів.

Візерунки з клаптиків

Роздивись **м'яли** — яскраві аплікації з клаптиків тканини, якими прикрашають суknі. Це давнє мистецтво народу куна, яке століттями передається від покоління до покоління. Так індіанки розповідають про природу своєї країни, тварин і рослини, що їх оточують.

Лінія симетрії

- Які кольори використовують майстрині?
- З яких елементів складаються візерунки?
- Які об'єкти майстрині стилізують?

Деякі зображення створені так, немовби вони відображаються у дзеркалі — їх можна розділити лінією на дві однакові половинки. Такі візерунки називають **симетричними**, решта візерунків — **асиметричні**. А умовна лінія поділу — це **вісь симетрії**.

* Які з мовів симетричні?

22

Тема 2. Машина часу

Дзеркало і візерунки

Намалюй у стилі Індіанських візерунків овочі та фрукти, які ростуть в Україні. Зображення роби симетричними.

Ти вже створював / створювала симетричні зображення. Пригадаєш витинанки? Витинанки завжди симетричні, адже ми згинаємо папір навпіл і вирізаємо одразу дві половинки.

- Щоб тобі було легше малювати, простим олівцем розділи аркуш паперу навпіл — це лінія симетрії. Спершу намалюй контур великого зображення, а потім впиши в нього дрібні елементи.
- Розфарбуй малюнок кольоровими олівцями, восковими крейдочками або фломастерами.

Індіанська музика

Подивись кліп сучасного еквадорського музиканта **Лео Рохаса** до композиції з Індіанськими мотивами “Надія”.

- Кажуть, що народна музика може розповісти про характер народу. Чи відчувається характер індіанців у цій музиці?
- Які рухи пасують до неї?
- Чи знаєш ти, який музичний інструмент звучить?

Перуанська пан-флейта

Створи до музики відеоряд з фотографій. Які світлини добиратимеш? Чому саме такі?

23

Розглядання та обговорення твору мистецтва

Образотворча діяльність: поради та покрокове виконання роботи

Слухання та обговорення музичного твору

Підведення до образотворчої діяльності та пояснення нових термінів

Тема уроку та основна діяльність

Співаночка чи вокальна вправа за темою уроку

Актуалізація знань дітей

Слухання та обговорення музичного твору

Музичні дзвіночки

svitdovkola.org/art4/16

Музикою можна передати все, що бачиш навколо, що відчуваєш, уявляєш... Щоб зрозуміти це, треба лише уважно слухати.

- Пригадайте музику, у якій змальовано явища природи, передано її звуки. Влаштуйте вікторину “Природа в нотах”: слухайте музичні фрагменти, які зображують природу, і називайте природні явища.

Кампанелла

- Заплющ очі й послухай концерт для скрипки з оркестром “Кампанелла” італійського скрипаля-віртуоза і композитора **Нікколо Паганіні**. Цей твір написаний майже 200 років тому. Чим він відрізняється від тих, що ти вже чув/чула?

- Який настрій передає твір?
- Які музичні інструменти ведуть мелодію, а які — акомпанують? Який інструмент грає соло, але не веде мелодію? Коли на перший план виходить оркестр?
- Уяви, намалюй або розкажи, про що цей твір.

Назва п'єси з італійської перекладається як “Дзвіночок”. І справді, музика нагадує ніжний передзвін, який, як не дивно, створює струнний музичний інструмент — скрипка.

- Поглянь на картину “Дзвіночки” британського художника **Альберта Дюрера Лукаса**, який жив і творив близько 150 років тому. Чи пасує вона до музики? Поміркуйте, про що могли б розмовляти дзвіночки. Доберіть музичні інструменти й зіграйте “діалог дзвіночків”. Передайте різні емоції — радість, сум, страх, сором, розпач, сумнів, подив.

34

Тема 3. Чарівні перетворення

Співучі дзвіночки

- Вивчи розспівку і створи до неї акомпанемент за допомогою музичних дзвоників.

Дзвіночки

Ми лі - со - ві дзві - ноч - ки, спі - ва - е - мо: “Дзвінь-дзвінь”. У від - по - відь нам вто - рять дзві - ноч - ки по - льо - ві: “Дзвінь-дзвінь, дзвінь - дзвінь, дзвінь - дзвінь”.

- Виконай розспівку під акомпанемент фортепіано. Змінюючи гучність (голосно — форте, тихо — піано), відтвори діалог польових і лісових дзвіночків.
- Як гадаєш, чи змінюватиметься настрій музичного твору, якщо пришвидшувати або уповільнювати темп?
- У листопаді вивчіть пісню “Я і ти” (“Пісенник”, с. 120). Додайте рухи і перетворіть пісню на інтерактивну гру.

Рондо в концерті

Нікколо Паганіні написав “Кампанеллу” у формі рондо.

Рондо (з французької “рух колом”) — музична форма, у якій кількаразове (не менше 3-х) повторення головної теми (рефрену) чергується з відмінними один від одного епізодами.

- Розглянь **музикограму** — схему, що відображає структуру музичного твору за допомогою кольорів і геометричних фігур.

- Поміркуй, чим різняться частини цього рондо. Як вони завершуються? Як це показано в схемі? Знайди головну тему (рефрен).

35

Активна робота за співаночкою

Ознайомлення з музичними термінами

Розглядання картини, співзвучної музиці

Інтегрована тема уроків

Слухання та обговорення музичного твору

Розглядання та обговорення твору мистецтва

Підведення до образотворчої діяльності

Активна інтегрована діяльність

Казка очима різних митців

svitdovkola.org/art4/21

У фольклорі народів світу існує понад тисячу версій казки про Попелюшку. Різні митці й мисткині неоднаково уявляють і втілюють у своїх творах персонажів казки.

“Попелюшка” у звуках і рухах

Послухай, як композитор **Сергій Прокоф'єв** розповів казку “Попелюшка” (1944 р.). Зверни увагу, як за допомогою музики передано настрій персонажів, їхні мрії та думки.

Поміркуй, яких персонажів зображують подані музичні фрагменти. Які події казки ілюструють?

А тепер подивися фрагменти балету.

- Про що мріє Попелюшка? Про що згадує? Як вона це показує рухами в “Танці з мітлою”?
- Якими рухами хореограф підкреслив заздрість і жадібність дочок мачухи у “Гавоті”?
- Як музикою і рухами передано бентежний момент — бій годинника посеред балу (фрагменти “Вальс-кода” та “Опівночі”)?

“Попелюшка” у виконанні Австралійського балету.

Ілюструємо казку

Розглянь ілюстрації різних художників. Що спільного в образах Попелюшки, а що відмінного? Яка ілюстрація видається сучаснішою? Чому?

Зобрази Попелюшку так, як її уявляєш ти. Який епізод казки ти хочеш проілюструвати?

Нагія Ілларіонова

Джанет і Енн Джонстон

44

Тема 3. Чарівні перетворення

Уяви, що персонажі казок можуть жити з нами в одному місті, ходити тими самими вулицями... Саме так і зробив колектив театру, який осучаснив оперу “Попелюшка”.

Попелюшка поряд з нами

- Поміркуй, який вигляд може мати сучасна Попелюшка. Опиши її одяг.
- Подивись фрагмент опери “Попелюшка” італійського композитора **Джоаккіно Россіні** в сучасній постановці Нідерландської національної опери.

Россіні трохи змінив сюжет відомої казки — замість мачухи з'явився вітчим дон Маньфіко, а замість туфельки принц шукає подарований браслет.

- Чи таким тобі уявлялося вбрання Попелюшки?
- Який настрій у неї? Чому? Як це передає музика та спів героїні?
- Як показано ставлення інших персонажів до Попелюшки?

Ми — персонажі казок

- Подивися фрагмент драматичної вистави “Попелюшка” у виконанні театру “Росинка” з Мукачеве та відчуй себе в театрі.
- Підготуйте фрагмент осучасненої вистави про Попелюшку.
  - Порадьтеся та оберіть фрагмент, який інсценізуватимете. Пригадайте, хто працює над створенням вистави, і розподіліть обов'язки. Нехай хтось буде оператором і запише відео на згадку.
  - Доберіть для музичного супроводу фрагменти, які слухали цього тижня.

45

Фантазії та експерименти

svitdovkola.org/art4/14

Твори мистецтва можуть не лише розповісти про минуле, а й допомогти уявити майбутнє! Сміливі мистецькі експерименти змінюють наше бачення світу, формують нові стилі й течії.

Кольорові експерименти

Роздивись строкату картину художниці **Соні Делоне**, яка народилася в Україні 135 років тому. Художниця помітила, що барви візуально змінюються, коли опиняються на кольоровому тлі чи одна біля одної, чи коли обведені контуром іншого кольору. Перевір це.

- Візьми два однакові сині аркуші й на кожен прикріпи два однакові за розміром кола: жовте і червоне. Яке видається більшим?
- На синій і червоний аркуші наклеї дві однакові фігури однакового жовтого кольору. Чи не здається, що жовті фігури мають різні відтінки?

У яскравих колах, дугах, смужках можна впізнати фігури людей і птаха.

З картини на тканину

Результати своїх експериментів з кольорами Соня перенесла на тканину і відкрила свій Дім моди в Мадриді (Іспанія). Її стиль популярний і в сучасних дизайнерів /дизайнерок.

Поекспериментуй з кольором і формою: намалюй незвичайну картину або створи ескіз одягу чи автомобіля та розпиши у стилі Соні Делоне.

Тема 2. Машина часу

Послухаймо, як імпровізують нинішні виконавці та виконавиці. І спробуймо уявити музику й танці майбутнього.

Запальний хіп-хоп

Жанр **хіп-хоп** зародився у США в 1970-х. У його основі — реп (ритмічний речитатив під музику) та біт — власне ритм (який створюється музичними інструментами). Танцювальні рухи в хіп-хопі вільні й широкі.

Подивись, як виконують хіп-хоп (хореографія **Аманди Верначі**).

- Чим сучасна хореографія відрізняється від народної та класичної?

Складіть реп про те, що відбувалося з вами сьогодні. Нехай хтось його зачитає, допомагаючи собі рухами, а інші — плескають у ритм.

Подивись танок у стилі хіп-хоп із неонововою підсвіткою.

- Яку роль відіграє підсвітка костюмів?
- Які барви дібрав би /дібрала б ти?

Уперед у майбутнє

Пофантазуй і уяви, як розвиватимуться музика й танець, якими стануть музичні інструменти, костюми, зачіски, сцени та їх оформлення. Склади розповідь про своє бачення майбутнього, доповни її малюнками, танцем або піснею.

Влаштуйте “Вечір майбутнього”, де кожен матиме змогу презентувати свою роботу й побачити, що вигадали інші. Обміняйтеся враженнями.

Дивовижні звірі

Пориньмо у світ народних казок, де поєднуються видиме й невидиме, де живуть фантастичні істоти й справжні герої та героїні, а добро завжди перемагає зло.

svitdovkola.org/art4/29

Пригадайте українські народні казки і розіграйте сценки з них. Чи здогадалися глядачі та глядачки, яку казку ви обрали? Поміркуйте, що варто змінити, щоб казка стала впізнаванішою.

Диво-звірі

Розглянь картини “звіриної серії” української народної художниці **Марії Приймаченко**. Такої дивовижної серії немає в жодного художника світу! Фантастичні звірі — витвір уяви мисткині: іноді вони схожі на реальних тварин, а часом наділені людськими рисами.

Мавпа їде на чотириголовому звірі, 1982 р.

Коли уважно дивишся на ці картини, то відчуваєш магію справжнього мистецтва: звірі ніби ворушаться, дихають, ростуть у нас на очах.

Мисткиня завжди оздоблювала своїх тварин візерунками, святково “вдягала” їх.

Народився олень у горосі. Нема його ніде й досі, 1978 р.

Тема 5. Світ невидимий

Марія Приймаченко об'єднала у своїй творчості малюнок і живопис. Це і живописна графіка, і графічний живопис водночас. Напряму, у якому працювала художниця, називають **наївним мистецтвом**.

- Чим ці твори схожі на дитячі роботи?
- Які ознаки графіки помітні в картинах? А які ознаки живопису?
- Як художниця добирала кольори? Як гадаєш, чому навіть грізні звірі зображені в яскравих барвах? Чи такі вже вони й страшні?
- Зверни увагу: назви картин — ніби початок казки. Придумай продовження.

Думка-шумка

Яка музика могла б звучати на картинах М. Приймаченко? Послухай Рапсодію № 2 на українські народні теми “Думка-шумка” (1877 р.), яку створив видатний український композитор **Микола Лисенко**.

- Візьми народний інструмент і додай до рапсодії ще й свої фантазії.

Декоративне малювання

Створи свого диво-звіра. Можеш малювати за мотивами робіт М. Приймаченко або ж вигадати оригінальну істоту.

- Який характер матиме твій звір? Чим вирізнятиметься з-поміж інших?
- Візьми кольоровий папір і добери яскраві барви, які гарно (гармонійно) поєднуюватимуться на обраному тлі.
- Спочатку намалюй одним кольором тулуб тварини, голову, ноги, хвіст, роги. Зачекай, поки фарба висохне, і прикрась зображення візерунками.
- Навколо тварини зобрази плоди, квіти, листя.
- Марія Приймаченко робила до своїх картин підписи-примовки. А що вигадатимеш ти?

Музичні перетворення

svitdovkola.org/art4/18

Композиторам і композиторкам теж подобається фантазувати, а основою для фантазій можуть бути інші твори. Так народжуються незвичайні музичні перетворення – варіації.

Варіація в музиці — видозміна музичної теми, мелодії або її супроводу.

Пограйте в колі. Хтось демонструє основу для варіації — кілька рухів чи мелодію. Решта по черзі змінюють її, але так, щоб упізнавалася.

Співаємо варіації

Вивчи тему розспівки й у кожній варіації трохи змінюй її.

Ку-ку, чутно в ліску

Тема

Ку - ку, ку - ку, чут - но в ліс -

I вар.

ку. Ку - ку - ку, ку - ку - ку, чут - но в ліс -

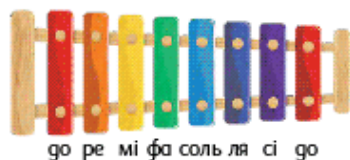
II вар.

ку. Ку - ку - ку, ку - ку - ку, чут - но в ліс -

III вар.

ку. Ку-ку - ку - ку, ку - ку - ку - ку, чут - но в ліс - ку.

* Зіграй тему розспівки на ксилофоні. Виділяй обведені ноти. Це — **сильна доля**. Вона завжди голосніша за всі інші.

Тема 3. Чарівні перетворення

Вальс-тема і варіації

Послухай “**Вальс ля мажор. Опус 9. № 2**” австрійського композитора **Франца Шуберта**, написаний приблизно 200 років тому.

- * Які враження й почуття викликала в тебе ця музика?
- * Розкажи про цей вальс, користуючись хмарою слів на форзаці.
- * Затанцюй вальс, спробуй передати рухами особливості музики.

На тему цього вальсу сучасник Ф. Шуберта, австрійський піаніст і композитор **Карл Черні** написав варіації. Уважно послухай їх: спочатку — маленький вступ, потім — тема, а далі чотири варіації одна за одною.

Зазвичай у музичних варіаціях спочатку виконується тема, а потім кілька частин (варіацій), у яких музикант змінює мелодію, ритм чи лад теми.

- * Яка варіація здається тобі найбільш схожою на тему?
- * Яка найдовша? Найкоротша?
- * Яка тобі найбільше сподобалася?

Намалюй музикограму твору К. Черні.

Варіації в живописі

Варіації бувають не тільки музичні, а й живописні. У 19 ст. англійський художник **Джон Аткинсон Грімшоу** створив картину “**Роздуми на березі Темзи**”, а сучасний український художник **Сергій Себіні** намалював картину-варіацію. Розглянь ці твори.

- * Чи вдалося тобі здогадатися, де картина-тема, а де — картина-варіація?
- * Чим друга картина (варіація) відрізняється від першої (теми)?

Намалюйте зимові малюнки — це тема. Поміняйтеся ними і створіть варіації. Цікаво, чи впізнають друзі, де тема, а де — варіація?

Пісенник

svitdovkola.org/art4/songs

Вересниться вересень

Слова *Лариси Недін*, музика *Світлани Садовенко*

1. Ве-рес-ни-ть-ся ве-ре-сень айс-тра-ми, жор-жи-на-ми, жу-рав-ли-ним кле-ко-том,
де-не-де о-жи-но-ю. 2. За-гра-є до шко-ля-рів лис-тяч-ком та ро-са-ми
і ві-та-є вчи-те-лів із по-чат-ком о-се-ні. із по-чат-ком о-се-ні.

1. Вересниться вересень
Айстрами, жоржинами,
Журавлиним клетотом,
Де-не-де ожиною.

2. Заграє до школярів
Листячком та росами
І вітає вчителів
Із початком осені. } 2

Найрідніша у світі – мама

Китайська народна пісня, переспів українською *Світлани Садовенко*

Най-рід-ні-ша у сві-ті – ма-ма, а-ле ди-ти-на про
це ще не зна-є. Лиш у теп-лих о-бій-мах ма-ми
ми щас-ли-ві. про нас ма-ма дба-є.

1. Найрідніша у світі – мама,
Але дитина про це ще не знає.
Лиш у теплих обіймах мами
Ми щасливі, про нас мама дбає.

2. Найрідніша у світі – мама,
І всі діти про це мають знати.
Ми щасливі в обіймах мами
Найкраща у світі – моя мати.

Пісенник

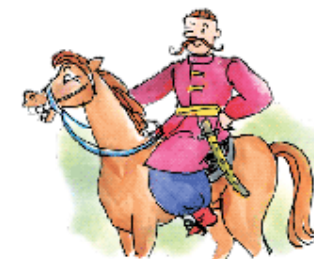
Їхав, їхав козак містом

Українська народна пісня

Маршово

Ї - хав, ї - хав ко-зак міс-том, під ко-пи-том ка-мінь тріс-нув, та
раз, два, під ко-пи-том ка-мінь тріс-нув, та раз! Раз, два! Раз!

1. Їхав, їхав козак містом,
Під копитом камінь тріснув,
Та раз, два,
Під копитом камінь тріснув,
Та раз!*
2. Під копитом камінь тріснув,
Соловейко в гаю свиснув,
Та раз, два,
Соловейко в гаю свиснув,
Та раз!
3. Соловейку, рідний брате,
Виклич мені дівча з хати,
Та раз, два,
Виклич мені дівча з хати,
Та раз!
4. Виклич мені дівча з хати,
Щось я маю їй спитати,
Та раз, два,
Щось я маю їй спитати,
Та раз!

5. Щось я маю запитати,
Чи не біла вчора мати,
Та раз, два,
Чи не біла вчора мати,
Та раз!
6. Ой, чи біла, чи не біла,
Я з козаком говорила,
Та раз, два,
Я з козаком говорила,
Та раз!

* У кінці пісні 1-й куплет повторюється.

Згадай перед канікулами

svitdovkola.org/art4/28

Сьогодні ти матимеш нагоду показати, скільки всього цікавого ти вже знаєш про мистецтво. А ще – розповісти про свої найкращі, на твою думку, малюнки.

- Погортай підручник. Пригадай, картини яких художників і художниць ми роздивлялися цього семестру. Які стильові особливості ти помітив / помітила? Назви авторів чи авторок цих картин.

1

2

3

- Вибери картину з попереднього завдання, яка тобі найбільше сподобалася. Уяви себе екскурсоводом / екскурсоводкою і розкажи про цей твір комусь у класі.

- Роздивись стрічкові орнаменти. У якому з них є симетричні елементи?

- Створи витинанку. Вона може бути розфарбованою, двохаровою чи ще з якимись цікавинками. Чи можна сказати, що витинанка завжди симетрична? Чому?

- Роздивись міський пейзаж. Як художник використав закони перспективи?

- Переглянь свої роботи і презентуй у класі найвдалішу з них.

Віталій Рубан. Амстердам

А зараз запрошую всіх на концерт, де кожен і кожна зможе побувати в ролі конференсьє – оголошуватиме виступи учасників концерту. Вдалої прем'єри!

- Упізнай рондо і варіації. Який твір тобі найбільше сподобався? Як ти оголосиш його на концерті, щоб привернути увагу слухачів і слухачок?
- Намалюй музикограму до одного з почутих творів.
- Розглянь картини. Добери музику до однієї з них: знайди фрагмент в інтернеті або ж наспівай мелодію (можеш навіть придумати власну). Оголоши свій виступ.

Ніно Чакветадзе. Вовк

Сьюзан Вілер. Олівер і м'ятні лижі

- Придумайте ритмічну послідовність із пунктирним ритмом. Зіграйте і проспівайте її разом. Які музичні інструменти краще обрати для виконання? А може, плескати і притупувати? Спробуйте кілька способів, виберіть найвдаліший і покажіть у класі.
- Зіграйте на дитячому піаніно чи ксилофоні мелодію. Доберіть інші музичні інструменти та придумайте акомпанемент. Хто вестиме мелодію, а хто буде акомпанувати? Зіграйте дуетом.

До - до - ре - ре - мі - мі - фа, соль-соль - ля - ля - сі - сі - до.

Навчально-методичне забезпечення до підручників

▶ календарно-тематичне планування уроків

▶ робочий зошит

▶ інтернет-підтримка на сайті svitdovkola.org

- методичні матеріали
- навчальні презентації
- інтерактивні завдання
- матеріали для роздрукування
- та багато іншого

Запрошуємо до діалогу

books@dvsvit.com.ua

(067) 504-5022

До кожного підручника – повне методичне забезпечення на сайті

svitdovkola.org/metodic/4

Обирайте комплект інтегрованих підручників видавництва “Світлич”

Запрошуємо до діалогу

books@dvsvit.com.ua

(067) 504-5022

Електронні версії підручників
завантажуйте на сайті

svitdovkola.org/books/4

Дякуємо за увагу!

